

ნაზი გვარამია,

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

Opinions and the Ories of Balancing the Balance Sheet

Summary

Scientific thesis covers the important role of accounting in the issues of management theory and practice improvement on the modern stage. Mainly, by point of view of finding out economic information, methodic and analyze aspects in financial management.

Characterization of classic balance theories is discussed in the scientific thesis (statistic, dynamic organic) follow from the balance creation, which fully gives the imagination for its legal side.

Analyze and views of founder scientists of classic balance theories are given in the research and development tendencies of abovementioned theories are given as a conclusion in compliance with the modern requirements.

Keywords: accounting, balance, analyze.

* * * * *

ბუღალტრულ აღრიცხვას, როგორც “ბიზნესის საერთაშორისო ენას” მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დამკვიდრებული თანამედროვე მართვის სისტემაში. იგი აქტიური მონაწილეა მმართველობითი პოლიტიკის ფორმირებასა და განხორციელებაში, ბუღალტერმა კი ითავებს დაგეგმვას, პროგნოზირებას, გადანეყვებილებათა მიღებას, მმართველობითი სამსახურების ინფორმაციათა კონტროლის, ანუ მას წარმოექმნა დამატებითი ფუნქციები მართვისა და სამეურნეო გადანეყვებილებათა მიღების სფეროში. აქედან გამომდინარე, ცალსახაა თანამედროვე ეტაპზე ბუღალტრული აღრიცხვის მნიშვნელოვანი როლი ზოგადად მენეჯმენტის თეორიისა და პრაქტიკის სრულყოფის საკითხებში, კერძოდ ფინანსურ მენეჯმენტში ეკონომიკური ინფორმაციების მოპოვების, დამუშავების, ანალიზის მეთოდოლოგიური და მეთოდური ასპექტების თვალსაზრისით. სამეცნიერო ნაშრომში განვიხილავთ კლასიკური საბალანსო თეორიების დახასიათებას ბალანსის შედგენის მიზნიდან გამომდინარე, რაც სრულად გვაძლევს წარმოდგენას ასევე მის სამართლებრივ მხარეზე.

საბალანსო თეორიები საბალანსო არსის, ამოცანებისა და შინაარსის ასახვის თვალსაზრისები. ყველა ამ თეორიას ერთი საერთო ასპექტი აერთიანებს: განისაზღვროს ბალანსის მთავარი მიზანი და გამოკვლეულ იქნას მიზანზე ორიენტირებული საბალანსო ღირებულებები. ბალანსის განსხვავებული ამოცანები განაპირობებენ სხვადასხვა საბალან-

სო თეორიებს. გამოვყოფთ მათგან რამოდენიმე ყველაზე მნიშვნელოვანს:

- სტატიკური (ქონებაზე ორიენტირებული) საბალანსო თეორიები;
- დინამიკური (მოგების განსაზღვრაზე ორიენტირებული) საბალანსო თეორია;
- ორგანული საბალანსო თეორიები.

სტატიკური (ქონებაზე ორიენტირებული) საბალანსო თეორიები: სტატიკური საბალანსო მოძღვრების თანახმად, ბალანსი ემსახურება ქონების სწორად დადგენას. მოგება კი არის “ქონების მატება”. მთავარი ყურადღება ექცევა დროის გარკვეული მომენტისათვის ქონებისა და ვალდებულებების შემადგენლობის განსაზღვრას. როდესაც ვეხებით სტატიკურ საბალანსო თეორიებს, არ ვგულისხმობთ ყველა წერილმანის თვალსაზრისით მონოლითურ საბალანსო თეორიას. სტატიკური საბალანსო თეორია თავის დასაბამს იღებს გასული საუკუნის ბოლოსათვის არსებული საბალანსო თვალსაზრისებიდან, რომელიც ახასიათებდა მაშინდელ კომერციულ რეალობას. ამ თვალსაზრისის სასამართლო წარმოებაში ლიკვიდაციის სტატიკას უწოდებდნენ. ამგვარად საბალანსო თვალსაზრისი ამოდის ბალანსის შედგენის თარიღისათვის არსებული ფაქტიური გაკოტრების მდგომარეობიდან და ბალანსში ასახულ ქონებას განიხილავს როგორც კრედიტორთათვის ხელმისაწვდომს (სალიკვიდაციო ქონება), თუ საჭირო იქნება საწარმოს ლიკვიდაცია. ლიკვიდაციის სტატიკის მიზანია ვალების დაფარვის კონტროლი. ბალანსის შედგენის მეშვეობით უნდა შემოწმდეს ექნება თუ არა უნარი მეწარმეს საწარმოს სავარაუდო ლიკვიდაციისას დაფაროს ყველა არსებული ვალი. “არსებულ ვალად” ჩაითვლება არსებული ვალდებულებები გარეშე პირთა მიმართ. შიდა ვალდებულებები არ წარმოადგენენ ლიკვიდაციის შემთხვევაში დასაფარ ვალებს.

ჰერმან ვიეტ სიმონმა განავითარა “საქმის გაგრძელების” სტატიკა. ბალანსის შედგენის დროს უნდა ამოვიდეთ წარმოების უწყვეტობის პრინციპიდან. თუ დაბალანსების საფუძველი იქნება წარმოების უწყვეტობის პრინციპი, მაშინ წარმოების საშუალებათა ღირებულება გადააჭარბებს გასხვისების პოტენციურ ღირებულებას. აქტივაციის უნარი წარმოების უწყვეტობის პრინციპზე აგებულ ბალანსში აქვს ყველა იმ ქონებრივ ღირებულებას, რომელთაც დადებითი წვლილი შეაქვთ შემოსავლების ფორმირებაში. ამდენად აქტივების წრე ფართოვდება. სიმონის შეხედულებით სამართლის თვალსაზრისით პასივაციის უნარი გააჩნიათ ვალებსაც. სტატიკოსები ძირითადად უარყოფენ დანახარჯებისათვის ანარიცხების ფართო პასივაციას. ახალი სტატიკური საბალანსო თეორიის

წარმომადგენლებად უპირველეს ყოვლისა ითვლებიან ნიკლიში და ლე კუტრე. თუ სიმონი დასაშვებად თვლიდა საბრუნავი კაპიტალის შეფასებას უფრო მაღალი საბაზრო ღირებულებებით, ახალი სტატიკის წარმომადგენლები ძირითად ორიენტაციას შეძენის ღირებულებაზე იღებენ. ბალანსი გაგებულია როგორც კაპიტალის დეპოზიციური ანგარიში.

დინამიკური (მოგების განსაზღვრაზე ორიენტირებული) საბალანსო თეორიები: დინამიკური მოძღვრების თანახმად, ბალანსის შედგენის ძირითად მნიშვნელობას უპირველეს ყოვლისა წარმოადგენს მოგებისა და ზარალის დადგენა. დინამიკური საბალანსო თეორიის ფუძემდებლად ითვლება ევგენი შმალენბახი, რომელიც 1819 წელს დაუპირისპირდა სტატიკოსების თვალსაზრისს იმ საკითხებში, რომ მოგება განეხილა, როგორც ქონების გაზრდა. შედეგის დინამიკური ანგარიშების საშუალებით მენარმე ლებულობს ინდიკატორებს რენტაბელობის კონტროლისათვის. დინამიკური ბალანსის არსი ორი ძირითადი პრინციპით განისაზღვრება:

- პერიოდის შესაბამისი, მოგების ექსტრემალური განსაზღვრა;
- შედარების პრინციპი.

დინამიკური საბალანსო თეორიის ძირითად პუნქტს შეადგენს პერიოდების შესაბამისი შემოსავლები და გასავლების დაპირისპირება მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში. აღნიშნულ თეორიაში შმალენბახი ეწევა სიფრთხილის პრინციპის პროპაგანდას, რაც ემსახურება დინამიკურ ბალანსში დაუგეგმავი ჩანაწერების თავიდან აცილებას, რომლებიც განსაკუთრებით უშლიან ხელს ანგარიშგებაში შედეგების შესადარისობას. შმალენბახი იყენებს აგრეთვე რეალიზაციის პრინციპს, მაგრამ ეს პრინციპი არ არის შექმნილი დინამიკური საბალანსო თეორიის მიხედვით, პირიქით, იგი ამცირებს კიდევაც დინამიკური მოგების მნიშვნელობას. ვალბა განავითარა შმალენბახის დინამიკური საბალანსო თეორია საფინანსო-ეკონომიკურ ასპექტში. იგი განასხვავებს ანგარიშების ორ კლასს: საანგარიშსწორებო ანგარიშებს და საშედეგო ანგარიშებს.

ორგანული ბალანსის თეორია: გერმანიაში გასული საუკუნის 20-იან წლებში სწრაფ ინფლაციაზე რეაგირებას წარმოადგენდა ფრიც შმიდტის მიერ შექმნილი ორგანული ბალანსის თეორია, რომლის ძირითად არსს წარმოადგენს ინფლაციური პროცესების განვითარების გათვალისწინება მატერიალური ფასეულობების ღირებულებისა და მოგების დადგენის დროს. შმიდტი თავის თეორიას ორგანულს უწოდებს, რადგან მენარმეს, როგორც ერთიანი ეკონომიკური სივრცის ნაწილს, შეუძლია განსაზღვროს თავისი ადგილი ქვეყნის ეკონომიკაში. შმიდტს ბალანსის შედგენის საშუალებით სურს შეძლებისდაგვარად სრულყოფილად გადმოსცეს მენარმის ქონებრივი მდგომარეობა საბაზრო ფასებზე დაყრდნობით. ამისათვის ის აფართოებს აქტივაციის საზღვრებს და ობიექტივაციის მოთხოვნების გათვალისწინების გარეშე ახდენს არამატერიალური აქტივების აქტივა-

ციას. მატერიალური ფასეულობები ორგანულ ბალანსში აისახება მოცემული დღისათვის არსებული შეძენის ღირებულებით, ამით კი ირღვევა რეალიზაციის პრინციპის მოთხოვნა. შმიდტის მიხედვით სამეურნეო წლის მოგება წარმოადგენს რეალიზაციიდან მიღებული ამონაგების ნამეტს რეალიზებული პროდუქციის ღირებულებაზე, რომელიც შეფასებულია რეალიზაციის დღისათვის არსებული ფასებიდან გამომდინარე.

სამეცნიერო ნაშრომში შევეცადეთ განგვეხილა კლასიკური საბალანსო თეორიები და შესაბამისად წარმოგვედგინა ბალანსის შედგენის თვალსაზრისები, უკვე არსებული და აპრობირებული მიდგომები ამ ასპექტით.

დასკვნის სახით დავსძენთ, რომ სტატიკური (ქონებაზე ორიენტირებული) და დინამიკური (მოგების განსაზღვრაზე ორიენტირებული) საბალანსო თეორიები დღესაც ვითარდება არსებული მოთხოვნების შესაბამისად. თანამედროვე პრაქტიკაში საბალანსო კანონი გულისხმობს როგორც სტატიკურ (ქონებაზე ორიენტირებულ), ისე დინამიკურ (მოგების განსაზღვრაზე ორიენტირებულ) ბალანსს, ამასთან უპირატესობა ენიჭება სტატიკურ თვალსაზრისს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ნ. გვარამია. ბუღალტრული აღრიცხვის, როგორც ინფორმაციული სისტემის ჩამოყალიბების და განვითარების ეტაპები. ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. პირველი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია /თანამედროვე ინფორმაციული ტექნოლოგიები ეკონომიკური გლობალიზაციის პირობებში/, შრომების კრებული. თბ., 2015 წ. გვ. 55-59
2. ზ. ლიპარტია, ნ. გვარამია, ე. ლანჩავა. ეკონომიკური ანალიზი. თბ., 2007 წ.
3. ნ. ძიმცეიშვილი, ნ. გვარამია, მ. ნაჭყებია. ფინანსური ანგარიშგება. თბ., 2007 წ.
4. Баканов М.И., Мельник М. В., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа. Учебник.: Финансы и статистика, 2006 г.
5. Downes Y., Goodman E. Y. Dictionary of Finance and Investment Terms, 2006.